

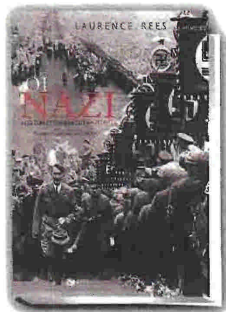
Στη λογική ενός εγκλήματος

Από τον Διονύση Ν. Μουσουμπή

Laurence Rees

Οι ναζί

μτφρ.: Ουρανία Παπακωνσταντοπούλου εκδόσεις **Πατάκη**, 2008, σ. 374, 22,50 €

Γνωστός στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό από το βιβλίο του *Αουσβιτς*, που κυκλοφόρησε από τον ίδιο εκδοτικό οίκο το 2006, ο Βρετανός Λόρενς Ρις –ο σπουδαιότερος παραγωγός ιστορικών ντοκιμαντέρ στη Βρετανία, όπως χαρακτηρίζεται από τους *Times*– με το βιβλίο του αυτό διεισδύει στην ουσιώδη φύση του ναζισμού. Δεν πρόκειται για μια ιστορία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ούτε για μια παρουσίαση όλων των σημαντικών στρατιωτικών αποφάσεων της σύγκρουσης, αλλά για μια προσέγγιση που βοηθά στην κατανόηση των λόγων για τους οποίους οι Γερμανοί και οι σύμμαχοί τους έπραξαν όσα έπραξαν.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου συμπεριέλαβε στο βιβλίο του υλικό από το ντοκιμαντέρ *Ο πόλεμος του αιώνα*, που αφορά την επικίνδυνη διαστάσεων αντιπαράθεση ανάμεσα στον ναζισμό και στον κομμουνισμό, μια δουλειά στην οποία αφιέρωσε αρκετά χρόνια στη συγγραφή, παραγωγή και σκηνοθεσία.

Όλη η εργασία του Ρις είναι βασισμένη σε περίπου εκατό συνεντεύξεις, πολλές από τις οποίες έγιναν με πρώην μέλη του ναζιστικού Κόμματος. Συνάντησε και έθεσε ερωτήματα σε ανθρώπους που λάτρευαν τον Χίτλερ, που δούλεψαν για τον Χίτλερ, που πολέμησαν στο Ανατολικό Μέτωπο και διέπραξαν ωμότητες ενώ υπηρετούσαν στα SS. Χωρίς αμφιβολία, επρόκειτο για μια μοναδική συγκέ-

ντρωση πρωτογενών στοιχείων, μια ευκαιρία που από εδώ και πέρα δεν θα την έχει κανείς εύκολα, γιατί ελάχιστοι από τους ερωτηθέντες θα είναι εν ζωή. Οι περισσότεροι από αυτούς πίστευαν ότι η υποστήριξή τους στον Χίτλερ ήταν μια λογική αντίδραση στην κατάσταση που επικρατούσε γύρω τους. Μίλησαν για την ταπεινώση που είχαν νιώσει από

τη Συνθήκη των Βερσαλλιών στο τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, για τις επαναστάσεις και τον υπερπληθωρισμό των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων που υποχρεώθηκαν να υποστούν στη συνέχεια, για την εκτεταμένη ανεργία που ακολούθησε, για την παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929 και των αρχών της δεκαετίας του '30. Αποζητούσαν έναν «ισχυρό άντρα» που θα αποκαθιστούσε μέσα τους το αίσθημα εθνικής υπερηφάνειας και θα εκμηδένιζε τη διογκούμενη απειλή του κομμουνισμού. Ο Χίτλερ πρόσφερε σε αυτούς τους Γερμανούς κάτι που κανένας άλλος ηγέτης δεν τους είχε προσφέρει. Σπανίως αναφερόταν σε «πολιτικές» και άλλα τέτοια «βαρετά» πράγματα. Αντιθέτως, άσκησε μια ηγεσία αρθρωμένη με οράματα και όνειρα και με τον τρόπο αυτό άγγιξε κάτι πολύ βαθύ στον ανθρώπινο ψυχισμό.

Πώς ήταν δυνατόν ένα καλλιεργημένο έθνος στην καρδιά της Ευρώπης να επιτρέψει την άνοδο στην εξουσία σε έναν τέτοιο άνθρωπο και στο Ναζιστικό Κόμμα του; Γνωρίζοντας πλέον την οδύνη και την καταστροφή που οι ναζί έμελλε να προκαλέσουν στον κόσμο, η ιδέα ότι ο Αδόλφος Χίτλερ κατάφερε να γίνει καγκελάριος της

Γερμανίας το 1933, και με αντιουτανγματικά μέσα, φαντάζει σχεδόν αδιανόητη. Η ιδέα ότι ο Χίτλερ ασκούσε υπνωτιστική ή οιονεί θεϊκή επίδραση στους Γερμανούς, ανεξαρτήτως συνθηκών, είναι σκέτη ανοησία. Εντούτοις δεν πρέπει να υποτιμούμε τα γεγονότα· η φύση του χαρακτήρα του δεν συνιστά επαρκή εξήγηση ούτε για το πώς οι ναζί απέκτησαν υπόσταση ή το πώς έφθασαν να πάρουν την εξουσία. Ανεξαρτήτως ποιος ήταν, μόνο με τη συνεργασία, τις αδυναμίες και τους λανθασμένους υπολογισμούς των άλλων θα μπορούσαν οι ναζί να ανεβούν στην εξουσία. Και πράγματι, χωρίς μια κρίση που συγκλόνισε τον κόσμο, το Ναζιστικό Κόμμα δεν θα είχε καν γεννηθεί.

Η μελέτη του ναζισμού μάς προσφέρει τη δυνατότητα να εμβαθύνουμε στην ανθρώπινη κατάσταση και να κατακτήσουμε μια γνώση διαφορετική από τα όποια πλεονεκτήματα συνεπάγεται η κατανόηση άλλων περιόδων του παρελθόντος. Οι ναζί προέρχονταν από ένα πολιτισμένο κράτος, σε μια εποχή που, στο ζήνημα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, στην Ευρώπη κυριαρχούσε ένα πλήθος θετικών αξιών και απόψεων για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Όλες αυτές οι ναζί τις συνέτριψαν, καταλαμβάνοντας την εξουσία μέσα από μια σειρά εκλογικών αναμετρήσεων που απέδειξαν πως στην πλειονότητά τους οι Γερμανοί –με την απόφασή τους να περιορίσουν το πεδίο επιλογής μεταξύ κομμουνιστών και ναζι– κατ' ουσίαν επέλεξαν να καταψηφίσουν τη δημοκρατία. Δεδομένου ότι στην εποχή μας υπάρχουν πάμπολλες εκκολλημένες δημοκρατίες στον κόσμο, πρόκειται για ένα πραγματικά πολύτιμο διάγραμμα.

Ο Ρις προσφέρει ένα αμείωτο ενδιαφέροντος ανάγνωσμα· διεισδύει στα γεγονότα και προσεγγίζει κατά τον ιδανικό τρόπο την εποχή. Αναφοράς χρήζει και η καλλιπής μετάφραση.